

ЧАСОПИС КИЇВСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ ПРАВА

Український науково-теоретичний часопис

Заснований
у жовтні 2001 року

2012/3

Виходить
4 рази на рік

Київський університет права НАН України
Інститут держави і права ім. В.М.Корецького НАН України

Головний редактор

Шемшученко Ю.С.

Заступник

головного редактора

Бошицький Ю.Л.

Редакційна колегія

Андрійко О.Ф.,
Батанов О.В.,
Вашук О.М.,
Горбатенко В.П.,
Костенко О.М.,
Савчук К.О.,
Семчик В.І.,
Усенко І.Б.,
Ходаківська Т.В. (редактор),
Чернецька О.В.,
Шевченко Я.М.

Іноземні члени редакційної колегії

Райнер Арнольд (Німеччина),
Богуслав Банашек (Польща),
Уільям Батлер (США),
Арнольд Варенвальд (Німеччина),
Ванда Ламм (Угорщина),
Адам Махарадзе (Грузія),
Герберт Шамбек (Австрія)

Рекомендовано до друку
Вченою радою
Київського університету права
НАН України
(протокол № 2 від 25.10.2012)
Вченою радою
Інституту держави і права
ім. В.М. Корецького
НАН України
(протокол № 8. від 18.10.2012)

Передплатний індекс
23994

ISSN 2219-5521

ЗМІСТ

Бошицький Ю.Л. Удосконалення навчального процесу, модернізація наукової роботи та впровадження інформаційних технологій – пріоритети Київського університету права НАН України у 2012/2013 навчальному році 4

Теорія та історія держави і права. Філософія права

Онисьченко Н.М., Макаренко Л.О., Львова О.Л. Гендерні паритети сучасного етапу правового розвитку в Україні 10
Жаровська І.М. Громадський контроль як інтегральна складова у концепті владних відносин сучасної держави і громадянського суспільства 14
Заворотченко Т.М. Загальна характеристика системи політичних прав і свобод людини й громадянина в Україні 17
Ляшенко Р.Д. Загальна характеристика та властивості преюдиції як засобу судової аргументації 22
Малишев Б.В. Теоретико-правові аспекти державного примусу як ознаки права 25
Богушова І.В. Теоретико-правовий аналіз деяких підходів до типології держав 29
Воронина Є.О. Створення інституту Внутрішньої карантинної варти в Російській імперії у XIX ст. 32
Гаврецька М.Й. Законодавче закріплення правового статусу української мови в нормативних актах ЗУНР 36
Захаркевич Т.С. Формування правової поведінки в контексті побудови в Україні правової держави 41
Зінченко В.М. До питання про сутність і значення охоронної функції права 44
Карманюк О.П. Суб'єктивні права і юридичні обов'язки в контексті утвердження законності в українському суспільстві 48
Котенко О.А. До поняття про сутність, значення та «дієвість» джерел права в англосаксонській правовій системі 52
Красницький А.В. Національна та радянська державність на західноукраїнських землях у роки української революції (1917 – 1921 рр.) в інтерпретаціях правознавців 56
Курбацева Г.П. Виникнення і особливості діяльності військово-морських судів в Російській імперії у XVIII – першій половині XIX ст. 61
Куціпак О.В. Шляхи підвищення рівня правового життя в сучасному українському суспільстві 66
Мартьянова Т.С. Етичні вимоги до суб'єктів правозастосовної діяльності 70
Пуховская А.С. Модификация и деятельность народного суда КАССР 74
Радайте Д.С. Створення і розвиток митних установ у Криму у кінці XVIII – початку XIX ст. 78
Семенюк І.Я. Судова промова адвоката як відображення правосвідомості та правових цінностей (на прикладі судових процесів у 1930-х рр. у Східній Галичині) 83

Конституційне право та конституційний процес в Україні

Батанов О.В. Сучасний муніципалізм в Україні у контексті інституціоналізації суб'єктно-об'єктного складу місцевого самоврядування 87
Онисьченко М.В. Система стримувань і противаг в українській моделі організації влади: проблеми і шляхи вдосконалення 91
Абасов Гафіс Гасан огли. Методи дослідження гарантій прав місцевого самоврядування: проблеми конституційно-правової теорії 96
Задорожня Г.В., Задорожний Ю.А. Гарантії забезпечення соціального захисту прав людини 100

Падалко Г.В. Правовий режим служби в органах місцевого самоврядування в Україні	104
Подорожна Т.С. Місце і роль порівняльно-правового методу в методології конституційного процесу	108
Чернецька О.В. Конституція України та конституційна реформа в національному вимірі	112
Балабанова І.В. Процеси регіоналізації і європейська регіональна політика як каталізatori розмежування повноважень між різними рівнями місцевого самоврядування в Україні	116
Гетьман А.Б. Адміністративно-територіальний процес в Україні: окремі питання теорії та практики	122
Ковальов І.П. Місцеве самоврядування в контексті конституційного реформування в Україні	125
Недибалюк В.Д. Особливості механізму реалізації права людини на повагу до її гідності	131

Адміністративне право і процес. Фінансове право. Інформаційне право

Гетманцев Д.О. До питання про правовий статус квазіподатків на прикладі плати за проїзд автомобільними дорогами загального користування транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, вагові та/або габаритні параметри яких перевищують нормативні	136
Тихонова О.В. Методологічні засади визначення дефініції «фінансова безпека»	139
Трофімова Л.В. Фінансове право як основа фінансової політики	143
Божко Ю.В. Окремі аспекти судової практики у спорах щодо податку на додану вартість	149
Єдгарова І.В. Сучасні підходи до побудови моделі моніторингу прогресу виконання порядку денного асоціації Україна – ЄС: ракурс концепції управління проектами	153
Калмикова Я.С. Особливості дослідження речових доказів в адміністративному судочинстві	155
Острах М.Б. Якість провадження з надання адміністративних послуг (за даними соціологічного опитування населення)	160
Пуданс-Шушлебін К.Ю. До питання оскарження правових актів Верховної Ради України в порядку адміністративного судочинства	164
Савранчук Л.Л. Стадії адміністративного провадження щодо оформлення та видачі віз для в'їзду іноземців та осіб без громадянства в Україну	168
Шевчук В.А. Окремі аспекти організації фінансового та матеріально-технічного забезпечення органів Державної податкової служби України	172

Проблеми цивільного та підприємницького права в Україні

Гелич А.О. Співвідношення понять «об'єкт цивільного правовідношення» та «об'єкт цивільного правонаступництва»	177
Кармаза О.О. Теоретичні та практичні аспекти підсудності позовів про право на житло в міжнародному цивільному процесі в Україні	182
Коструба А.В. До питання оспорюваності та нікчемності правочинів як проявів дефектності правоприпиняючих юридичних фактів. Конвалідація правоприпиняючих юридичних фактів	185
Крат В.І. Недійсність правочинів, вчинених під впливом обману	189
Мельник І.С. Нотаріальний процес: історія виникнення, розвитку і становлення як однієї із галузей науки про право	192
Сеєркова І.Ф. Іпотечний договір у системі цивільно-правових договорів	196
Стаєник М.П. Новий Трудовий кодекс України: теоретичні проблеми соціального партнерства в Україні	200
Білозерська Є.І. Пояснення заявників, заінтересованих осіб та їх представників як засіб доказування в нотаріальному процесі	203
Бондар О.С. Генезис правового регулювання звільнення працівника за невідповідність займаній посаді	208
Волохов О.С. Щодо доцільності використання терміна «Міжнародний кодекс праці» для позначення актів МОП	212
Гуть Н.Ю. Нотаріальні документи: їх види та особливості міжнародного обігу	217
Коросташевець Ю.Г. Визначення поняття «готель» та «аналогічні засоби розміщення» за законодавством України	221
Ляшенко Р.О. Звернення та приведення судового рішення до примусового виконання: від теоретичних концепцій до законодавчого закріплення	224
Матвєєнко Т.Є. Ядерне страхування в системі права України (теоретико-правовий аналіз)	227
Ратушина Б.П. Змагальність судового процесу – запорука справедливого судового розгляду	232
Синенко С.В. Особливості правового регулювання тривалості робочого часу працівників транспорту	236
Сичевська А.М. Захист прав власника в умовах правового режиму воєнного чи надзвичайного стану	242
Снідевич О.С. Сутність процедури визнання виконавчого листа таким, що не підлягає виконанню	245
Сушко Є.О. Важливість принципу комплексного підходу під час порівняння законів різних держав	249
Таликін Є.А. Диференціація господарської процесуальної форми як засіб досягнення її адекватності характеру господарських конфліктів	251
Хоменко М.М. Відшкодування шкоди, завданої органами державної влади, їх посадовими та (або) службовими особами у сфері нормотворчої діяльності	256
Шевєрдіна О. В. Правовий режим іноземного інвестування: до визначення поняття	260
Юдіцький О.Л. Особливості правового регулювання процедур державних закупівель	264

Проблеми права інтелектуальної власності

Бошицький Ю.Л. Деякі питання правової охорони інтелектуальної власності в сфері рослинництва та селекції в Україні	270
Elwira Marszałkowska-Kres. Polish Regulation of Copyright and Related Rights	275
Дмитриченко Г.М. Колізія права на торговельну марку та географічне зазначення на міжнародно-правовому рівні	281
Остапчук М.Я. Особливості авторсько-правової охорони складових елементів аудіовізуального твору	283

Аграрне, земельне та екологічне право

Бондарчук Н.В. Проблеми права власності на землю в Україні	289
Євстїгнєв А.С. Сутність правового забезпечення балансу екологічної та економічної складових сталого розвитку у сфері спеціального природокористування в Україні	292
Козьяков І.М. Дефекти понятійно-категоріального апарату законодавства у галузі вивчення та використання газоносних надр	297
Коритнюк Н.М. Гармонізація земельного законодавства України із законодавством ЄС у сфері охорони ґрунтів від забруднення	302
Москаленко О.В. Види декларування безпеки об'єктів підвищеної екологічної небезпеки	307

Кримінальне право та кримінологія

Тростюк З.А. Окремі проблеми нормотворчої техніки спеціальних підстав звільнення від кримінальної відповідальності у статтях особливої частини кримінального кодексу України	311
Бахуринська О.О. Біологічний напрямок вивчення причин злочинності: критичні зауваження	315
Бортник С.М. Міжнародний досвід кримінально-правової охорони бюджетної системи держави	319
Сарнаєвський О.М. Порушення порядку несення військової служби як ознака поняття військового злочину	323
Ткачук В. Окремі аспекти щодо кримінологічної характеристики осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних із позбавленням волі	327
Черковська Т.М. Проблеми визначення поняття кримінальної відповідальності, моменту її виникнення та припинення	330
Білаш О.В. Проблемні питання визначення об'єктивної сторони незаконних дій щодо релігійних споруд або святинь	335
Гультай П.М. Роль прокурора в механізмі застосування запобіжних заходів у досудовому кримінальному провадженні	338
Кашка О.С. Апеляційний перегляд вироків та ухвал у частині вирішення цивільного позову	342
Манзур Р.В. Кримінальна відповідальність за пропозицію хабара	347
Перелигіна Р.В. Насильницька поведінка жінки як кримінологічна проблема	351
Петров Д.В. Криміналізація молодіжного середовища як причина становлення неповнолітніх на шляху грабежів і розбоїв у громадських місцях	355

Правова система України й міжнародне право, порівняльне правознавство

<i>Задорожній О.В.</i> Передісторія економічних інтеграційних утворень за участю України та Російської Федерації: Єдиний економічний простір та Митний Союз	360
<i>Криволапов Б.М.</i> Перспективи розвитку та сучасний стан українського валютного законодавства	365
<i>Отрош М.І.</i> Конкордати як політико-юридичні інструменти та історичні форми їх укладення	369
<i>Ржевська В.С.</i> «Великий план», або проект Християнської Республіки Генріха IV – М. де Сюлли як проект «вічного миру» для Європи	372
<i>Цірат Г.В.</i> Домовленості код-шерінг (спільне використання кодів) та блок/ блоكد-спейс (блокування місць)	375
<i>Цірат Г.А.</i> Особливості правового статусу іноземної держави в міжнародному цивільному процесі. Судовий імунітет держави	379
<i>Дика Д.О.</i> Розширення меж компетенції Європейського суду з прав людини: актуальні проблеми теорії і практики	383
<i>Гайдабрус Т.М.</i> Міжнародно-правові аспекти визначення статусу Керченської протоки	386
<i>Лов І.Ф.</i> Нариси з історії виборчого права Угорщини після революції 1848 року та часів дуалістичної Австро-Угорщини	391
<i>Коруц У.З.</i> Принцип правової визначеності як елемент права на справедливий судовий розгляд в контексті практики Європейського Суду з прав людини	395
<i>Крук Ю.А.</i> Захист права на найвищий досяжний рівень охорони здоров'я від фальсифікації лікарських засобів у діяльності Ради Європи	399
<i>Ляхівченко С.М.</i> Участь України в реалізації міжнародних правових стандартів у сфері захисту прав людини	403
<i>Тихомирова Г.Є.</i> Актуальний досвід імплементації норм права європейського союзу у правову систему республіки Греція	407
<i>Тітко Е.В.</i> Імплементація міжнародно-правових стандартів Ради Європи у сфері свободи вираження поглядів у внутрішнє право України	411
Гість номера	
<i>Paulo Ferreira da Cunha.</i> Portuguese Constitutional History: from the Old Iberian Liberties to the Carnations' Revolution	416
Студентська трибуна	
<i>Калінчук О.О.</i> Проблеми правового регулювання іноземного інвестування в Україні	422
Рецензії	
<i>Шевченко А.С.</i> Нове енциклопедичне видання для широкого загалу	426
<i>Бошицький Ю.Л.</i> Нова угорська фундаментальна праця у галузі права інтелектуальної власності	427
<i>Румянцев В.О.</i> Освіта. Законодавство. Систематизація	428
<i>Калюжний Р.А.</i> Актуальне видання про роль президентської влади у протидії міжнародному тероризму	430
<i>Кельман М.С.</i> Український суверенітет: різновекторні шляхи розвитку	431
Наукова хроніка	
Урочистості з нагоди 20-ої річниці встановлення дипломатичних зв'язків між Україною та Швейцарією	433
Цикл майстер-класів професора Пауло да Кунья	433
У КУП НАНУ відбулася зустріч з першим заступником Міністра закордонних справ України (1990–1994 рр.) М. Макаревичем	434
Засідання Конституційної Асамблеї	434
Розпочато цикл майстер-класів із морського права професора Е. Сомерса	434
Представники КУП НАНУ взяли участь у роботі Міжнародної конференції «IV Київська модель ООН»	435
Міжнародний «круглий стіл» на тему: «Морське право і морегосподарська політика: виклики та перспективи»	435
У КУП НАНУ відбулася VII Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні парадигми юридичної компаративістики в аспекті розвитку національних правових систем»	436
Вітаємо переможців конкурсу творчих робіт з правознавства та міжнародного права!	436
Майстер-клас Девіда Шульца	437
У Рівненському інституті КУП НАНУ відбувся «круглий стіл»	437
«Сім'я – основне соціально-педагогічне середовище виховання й розвитку дитини»	437
У КУП НАНУ відбулась VII Міжнародна науково-практична конференція «Європейська юридична освіта і наука»	438
Переговори між КУП НАНУ та представником Європейської організації публічного права П. Гредісом	439
Ректор КУП НАНУ визнаний Федерацією всевітнього миру Послом Миру	439
Лекція Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини 1998–2012 рр. Н. Карпачової	439
Майстер-клас Генерального секретаря Євразійського офісу Федерації всевітнього миру Жака Маріона	440
«Круглий стіл» на тему: «Результати та перспективи спільної болгарсько-української магістерської програми»	440
У рамках семінару: «Річниця створення ООН» відбулась постановка засідання Міжнародного Суду ООН	441
Редакційні повідомлення	442

«Часопис Київського університету права» внесено до переліку фахових видань за спеціальністю «Юридичні науки» (Постановою Президії ВАК України № 1-05/6 від 12.06.02; Постановою Президії ВАК України № 1-05/3 від 14.04.10).

Адреса редакції: 01601, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.
Головний редактор: (044) 278-51-55. Редактор: (044) 235-63-24.

E-mail: chasprava@ukr.net www.kul.kiev.ua

Редактор *Т.В.Ходаківська*. Художник *Н.М.Косяк*
Комп'ютерне макетування: *Г.П.Кондрашин*

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації КВ № 16356-4828ПР від 19.02. 2010 р.

Підп. до друку 29.10.2012. Формат 60×84 1/8.

Друк офсетний. Ум.-друк. арк. 51,4. Обл.-вид. арк. 62,5. Наклад 300 прим.

Видання та друк: Київський університет права НАН України. 01601, м. Київ – 1, вул. Трьохсвятительська, 4. Тел. 278-73-11.

О. В. БІЛАШ

*Олександр Володимирович Білаш, здобувач
Одеського національного університету імені
І. І. Мечникова*

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ НЕЗАКОННИХ ДІЙ ЩОДО РЕЛІГІЙНИХ СПОРУД АБО СВЯТИНЬ

Складний характер розвитку української державності, глобальні перетворення в політичній та економічній системі, зміна стереотипів суспільної свідомості надзвичайно загострили проблему свободи світогляду і віросповідання та зробили особливо актуальними питання її охорони, в тому числі й кримінально-правовими засобами.

Однак кримінально-правове вивчення проблеми свободи віросповідання в Україні, зокрема кримінально-правової охорони релігійних споруд, святинь та культових будинків, не стало предметом спеціального дослідження. Залишається чимало кримінально-правових аспектів, що вимагають подальшого наукового дослідження, наприклад питання об'єктивної сторони злочинів, передбачених ст.ст. 178, 179 Кримінального кодексу України (далі – КК України).

Кримінально-правовій характеристиці злочинів проти свободи віросповідання приділялась увага у працях А. Ф. Зелінського, С. Я. Лихової, А. А. Музики, М. І. Мельника, В. О. Навроцького, М. В. Палія, В. В. Сташиса, Є. Л. Стрельцова, В. Я. Тація, М. І. Хавронюка, І. Г. Швидченко та ін. Однак існуючі дослідження мають фрагментарний характер, тобто лише в тій чи іншій частині торкаються питання, дослідженню якого присвячена ця стаття.

У теорії кримінального права об'єктивна сторона злочину є найбільш складним і об'ємним вченням. Це зовнішня сторона злочину, дослідження якої дає змогу судити не тільки про даний елемент складу, а й визначати інші елементи та ознаки складу злочину.

Проте ознаки діяння у об'єктивній стороні злочинів, передбачених ст.ст. 178, 179 КК України, описані в законі дуже лаконічно, що викликає певні труднощі і у розумінні цих ознак, і в кваліфікації даних злочинів.

Згідно з чинним Кримінальним кодексом України діяння при вчиненні злочину, передбаченого ст. 178 КК України, полягають у пошкодженні чи зруйнуванні релігійної споруди або культового будинку, а при вчиненні злочину, передбаченого ст. 179 КК України, – у незаконному утримуванні, оскверненні або знищенні релігійних святинь.

Етимологічний зміст слова «пошкодження» розуміється як виведення чого-небудь із ладу; псування¹. «Руйнування» тлумачиться як ламання, розбивання, розвалювання чого-небудь². «Утримання» означає залишення у себе, в своєму користуванні, переконання не віддавати щось³. «Осквернення» визначається як порушення чистоти, святості кого-, чого-небудь; опоганювання; глумління над чим-небудь високим, чистим⁴. «Знищення» припускає діяння, спрямоване на нищення, припинення існування кого-, чого-небудь, приведення до загибелі, смерті⁵.

У юридичній літературі існує безліч визначень понять «пошкодження», «зруйнування», «утримання», «осквернення» і «знищення».

Дослідник А. П. Бабій під пошкодженням релігійної споруди або культового будинку має на увазі приведення його в часткову непридатність, коли в результаті пошкодження будинок або споруда втрачають частину свого цільового призначення, але можуть бути відновлені. Під зруйнуванням таких будинків і споруд вчений розуміє заподіяння їм серйозних пошкоджень, унаслідок яких вони не можуть використовуватися для задоволення релігійних потреб громадян.

При цьому автор зауважує, що не має значення, на яких правових підставах будинок або споруда використовуються для задоволення релігійних потреб – на праві власності, оренди, безоплатного користування⁶.

Доволі лаконічним є пояснення А. П. Бабія щодо термінів, передбачених ст. 179 КК України. На його думку, утримання будь-ким релігійних святинь без правових підстав є незаконним (без пояснення змісту терміна). Осквернення святинь, вважає вчений, полягає в знущанні над ними будь-яким чином, а знищення релігійних святинь припускає приведення їх у повну непридатність разом зі втратою можливості відновлення⁷.

Вчений-правознавець І. Г. Поплавський під умисним знищенням розуміє руйнування, ліквідацію, винищення й інші дії, що призводять до повного припинення існування об'єкта. Щодо цього визначення виникає питання: чи має вчений на увазі повне припинення існування об'єкта як предмета матеріального світу, або ж припинення існування його як об'єкта релігійного культу. Під умисним руйнуванням І. Г. Поплавський розуміє нанесення серйозних ушкоджень, які тягнуть за собою втрату цінності при можливості відновлення предметів. Під умисним ушкодженням розуміється часткове завдання збитків окремим елементам спорудження, вилучення окремих скульптурних фрагментів, прикрас та інші дії, здатні завдати шкоди об'єкту⁸.

Правник В. А. Ломако вважає, що знищення предметів злочину призводить до їх повної непридатності, але жодних пояснень поняття повної непридатності не дає. Руйнування В. А. Ломако розуміє як істотне їх пошкодження, результатом якого є часткова втрата їхніх властивостей та цінності, що вимагає значного реставраційного ремонту. Пошкодження це заподіяння зазначеним предметам таких пошкоджень, за яких вони не втрачають основних своїх властивостей, але дещо знижується їх цінність і тому потрібен незначний ремонт⁹.

Вчений І. О. Зінченко вважає, що під пошкодженням слід розуміти приведення будинку або споруди в часткову непридатність, тобто зберігається можливість її відновлення. Зруйнування передбачає приведення споруд або будинків до повної непридатності, внаслідок чого вони або перестають існувати, або повністю втрачають можливість бути відновленими. Способи зруйнування або знищення можуть бути різними (механічними, фізичними, хімічними тощо) і на кваліфікацію злочину не впливають¹⁰.

Утримування вчений передбачає як самовільні дії винного з привласнення релігійних святинь всупереч волі власника. Осквернення розуміється як наруга над релігійною святинею, різні цинічні дії, що зачіпають релігійні почуття віруючих тощо. Знищення розглядається як приведення до повної непридатності релігійної святині шляхом механічного, фізичного, хімічного або біологічного впливу, результатом якого є приведення її до повної непридатності із втратою можливості відновлення¹¹.

Професор В. О. Навроцький вважає, що знищення – це приведення об'єкта до такого стану, коли неможливо його відновити і повністю втрачається його цінність. Під руйнуванням В. О. Навроцький розуміє заподіяння значних ушкоджень, внаслідок чого об'єкт втрачає свою цінність, але може бути відновлений. А пошкодження, на думку вченого, це зниження естетичної чи іншої цінності об'єкта¹².

Аналогічні визначення наводять автори підручника «Кримінальне право України. Особлива частина» під редакцією М. І. Мельника та В. А. Клименка¹³.

Розгорнуту характеристику ознакам об'єктивної сторони злочинів, передбачених ст.ст. 178, 179 КК України, дає професор С. Я. Лихова. Під пошкодженням релігійної споруди чи культового будинку вона розуміє їх доведення на якийсь час до непридатного за цільовим призначенням стану, погіршення їх якості або зменшення цінності. Зруйнування релігійної споруди або культового будинку, на думку професора, є їх доведення до повної непридатності для використання за цільовим призначенням шляхом порушення цілісності, знищення будь-яким способом (наприклад, способом підпалу, вибуху, руйнування технічними засобами тощо). Внаслідок зруйнування такі релігійні споруди або культові будинки взагалі перестають існувати або ж повністю втрачають свою цінність. Авторка зазначає, що назва ст. 178 КК України вужча, ніж її зміст, адже в диспозиції статті йде про зруйнування і про пошкодження¹⁴.

Незаконним утримуванням релігійних святинь професор С. Я. Лихова вважає самовільну, всупереч встановленому законодавством порядку, відмову у передачі предметів та/або місць релігійного поклоніння, які винний зобов'язаний передати релігійним організаціям чи релігійним громадам. Незаконність такого утримування полягає в тому, що винний без будь-яких правових підстав здійснює контроль над релігійними святинями, позбавляючи представників релігійних організацій або релігійних громад (наприклад, шляхом недопущення до релігійної святині) можливості відправляти богослужіння, релігійні обряди, церемонії чи процесії, право на які віруючим гарантується законом. Дії, які, будучи протиправними, переконана С. Я. Лихова, фактично передують незаконному утриманню релігійних святинь (наприклад, незаконне заволодіння, користування чи зберігання таких предметів та/або місць релігійного поклоніння) і внаслідок яких винний набуває можливості їх незаконно утримувати, потребують самостійної кримінально-правової оцінки, наприклад як перешкодження здійсненню релігійного обряду (ст. 180 КК України), самоправство (ст. 356 КК України) тощо¹⁵.

Професор С. Я. Лихова зазначає, що осквернення релігійних святинь полягає у вчиненні публічно чи таємно будь-яких дій щодо релігійних святинь (малювання непристойностей, написів, інших дій, пов'язаних з наругою над святинями, їх паплюженням тощо), які свідчать про принизливе ставлення до релігійних почуттів громадян. Під знищенням релігійних святинь вчена розуміє приведення їх до повної непридатності як предметів або місць релігійного поклоніння¹⁶.

Із існуючих визначень українських фахівців-юристів нам здається найбільш вдалими терміни, що пропонуються професором М. І. Мельником. Пошкодження майна визнається вченим як погіршення якості, зменшення цінності речі або доведення речі на якийсь час у непридатний за її цільовим призначенням стан. Знищення майна – як доведення майна до повної непридатності щодо його цільового призначення. Внаслідок знищення майно перестає існувати або повністю втрачає свою цінність. Професор М. І. Мельник зауважує, що у випадках, коли для вирішення питання про те, чи втрачено внаслідок вчиненого діяння можливість використання майна за цільовим призначенням або наскільки зменшилась його цінність, потрібні спеціальні знання, необхідно призначати відповідну експертизу¹⁷.

Під незаконним утримуванням релігійних святинь вчений розуміє самоправні дії щодо збереження під своїм контролем предметів або місць релігійного поклоніння (зокрема, недопущення до них віруючих, які мають право здійснювати у них обряди, богослужіння), які винний згідно з рішенням відповідного державного органу зобов'язаний передати іншій релігійній організації чи звільнити на їх користь. Незаконний характер такого утримання полягає у тому, що, діючи у такий спосіб, винний безпідставно зберігає під своїм контролем релігійні святині, позбавляючи представників інших релігійних організацій передбаченої законом

можливості реалізовувати за їх допомогою свої релігійні потреби. Дії щодо незаконного захоплення релігійних святинь за наявності підстав потребують самостійної правової оцінки (наприклад, як самоправство або перешкоджання здійсненню релігійного обряду).

Осквернення релігійних святинь, на думку М. І. Мельника, є вчиненням будь-яких дій щодо релігійних святинь (непристойних написів, малюнків, пошкодження, інших дій, пов'язаних з глуфом над святинями, їх паплюженням тощо), які є образливими для релігійних почуттів віруючих, предметами чи місцями релігійного поклоніння яких є ці святині¹⁸.

Дуже цікавими є дефініції, запропоновані російськими авторами. Так, професор А. Е. Жалинський визначає знищення як руйнування, ліквідацію, винищення та інші дії, що призводять до повного припинення існуючого об'єкта, зокрема, підпал, вибух або інший вплив із числа механічних руйнувань; під пошкодженням – зміну стану об'єкта, який захищається, що призводить до неповної втрати його цілісності або інших властивостей¹⁹.

Професор О. І. Рарог під знищенням розуміє такий зовнішній вплив на матеріальні предмети, у результаті якого вони припиняють своє фізичне існування або приводяться у повну непридатність для використання за цільовим призначенням. Знищення може полягати у повному винищенні майна шляхом спалення, розчинення в кислоті, руйнування тощо, або означати перетворення в такий стан, коли воно повністю втрачає свою якісну визначеність і корисні властивості. Особливість знищення полягає в тому, що майно не може бути відновлено шляхом ремонту або реставрації. Під пошкодженням розуміється така зміна властивостей майна, за якої істотно погіршується його стан, втрачається значна частина корисних властивостей і воно стає частково або повністю непридатним для використання. На відміну від знищення, що означає невідому втрату майна, пошкодження означає лише якісне погіршення предмета, що може бути усунуте шляхом реставрації, ремонту тощо²⁰.

Професор О. М. Ігнатов визначає знищення (руйнування) як повну загибель відповідного об'єкта, наприклад, вибух об'єкта, його спалення тощо. У цих випадках об'єкт не може бути відремонтований чи реставрований. Пошкодження – це часткове псування, за якого первісний стан може бути відновлено шляхом реставраційних робіт²¹.

Російський вчений В. В. Сверчков розуміє під знищенням приведення матеріальних цінностей у стан, коли вони повністю втрачають свою економічну цінність і не можуть бути використані за призначенням. При пошкодженні майна заподіюється шкода, що істотно знижує його економічну цінність і тягне часткову втрату його споживчих властивостей. Однак ушкоджені предмети можуть бути відновлені і знову використовуватися за призначенням. При цьому знижуються цінність і якість майна²².

Проаналізувавши наведені варіанти тлумачення термінів, що застосовуються у ст.ст. 178, 179 КК України і враховуючи особисті роздуми, ми дійшли висновку, що основними і загальними ознаками злочинного впливу на релігійні споруди та святині у досліджуваних статтях КК України є: втрата ними духовно-цінносних (релігійних) властивостей, обмеження їхнього використання за призначенням, можливість відновлення. Спосіб впливу на релігійні споруди та святині може бути будь-яким (механічним, фізичним, хімічним тощо) і на кваліфікацію не впливає.

На підставі визначених критеріїв, ми можемо уніфікувати побудову вказаних термінів і запропонувати власні визначення.

Знищення – це негативний вплив на релігійну споруду чи святиню будь-яким способом, який характеризується повною незворотною втратою нею духовно-цінносних (релігійних) властивостей і неможливістю використання за призначенням.

Зруйнування – це негативний вплив на релігійну споруду чи святиню будь-яким способом, який характеризується значною зворотною втратою нею духовно-цінносних (релігійних) властивостей і значним обмеженням використання за призначенням, з можливістю її відновлення.

Пошкодження – це негативний вплив на релігійну споруду чи святиню будь-яким способом, який характеризується незначною зворотною втратою нею духовно-цінносних (релігійних) властивостей і частковим обмеженням використання за призначенням, з можливістю її відновлення.

Осквернення – це негативний вплив на релігійну споруду чи святиню будь-яким способом, який характеризується паплюженням її духовно-цінносних (релігійних) властивостей і неможливістю використання за призначенням.

Утримання – це самоправні дії винного щодо збереження релігійної споруди чи святині під своїм контролем, які характеризуються втратою власниками релігійної споруди чи святині можливості розпоряджатися та використовувати їх за призначенням.

Запропоноване вдосконалення термінологічної бази надасть можливість усунути низку недоліків нормативного регулювання охорони об'єктів релігійного культу в Україні.

¹ Словник української мови: в 11 т. / Голов. редкол.: Білодід І. К. [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 7: Поїхати-Приробляти. – 1976. – 723 с. – С. 485.

² Словник української мови: в 11 т. / Голов. редкол.: Білодід І. К. [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 8: Природа-Ряхтливий. – 1977. – 927 с. – С. 808.

³ Словник української мови: в 11 т. / Голов. редкол.: Білодід І. К. [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 10: Т-Ф. – 1979. – 658 с. – С. 521.

- ⁴ Словник української мови: в 11 т. / Голов. редкол.: Білодід І. К. [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 5: Н-О. – 1974. – 840 с. – С. 767–768.
- ⁵ Словник української мови: в 11 т. / Голов. редкол.: Білодід І. К. [та ін.]. – К.: Наукова думка, 1970–1980. – Т. 3: З.– 1972. – 744 с. – С. 102.
- ⁶ Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / [О. М. Алієва, А. П. Бабий, Л. К. Гаврильченко, Т. О. Гончар, І. С. Доброход та ін.]; відп. ред. Є. Л. Стрельцов. – [7-е вид., перероб. і допов.]. – Х.: Одиссей, 2011. – 824 с. – С. 334.
- ⁷ Там само. – С. 335.
- ⁸ Уголовный кодекс Украины. Комментарий / [Бабий А. П., Гончар Т. А., Загика А. В. и др.]; Под редакцией Ю. А. Кармазина и Е. Л. Стрельцова. – [Издание второе]. – Х.: ООО «Одиссей», 2002. – 960 с. – С. 613.
- ⁹ Кримінальне право України. Особлива частина / [М. І. Бажанов, В. В. Сташис, І. О. Зінченко та ін.]; За ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – Київ-Харків: Юрінком-Інтер – Право, 2001. – 496 с. – С. 338.
- ¹⁰ Кримінальне право України: Особлива частина: підручник / [Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, В. І. Тютюгін та ін.]; за ред. В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – [4-ге вид., переробл. і допов.]. – Х.: Право, 2010. – 608 с. – С. 142.
- ¹¹ Там само. – С. 143.
- ¹² Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Бойко А. М., Брич Л. П., Гришук В. К. та ін.]; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [3-ге вид., переробл. та доповн.]. – К.: Атіка, 2005. – 1064 с. – С. 700.
- ¹³ Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / [Ю. В. Александров, О. О. Дудоров, В. А. Клименко та ін.]; За ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка – К.: Юридична думка, 2004. – 656 с. – С. 383.
- ¹⁴ Лихова С. Я. Злочини проти громадянських, політичних та соціальних прав і свобод людини і громадянина за Кримінальним кодексом України (теоретико-правове дослідження): дис. ... доктора юрид. наук: 12.00.08 / «Кримінальне право і кримінологія; кримінально-виконавче право» / Лихова Софія Яківна. – К., 2006. – 471 с. – С. 210–211.
- ¹⁵ Там само. – С. 213.
- ¹⁶ Там само. – С. 214.
- ¹⁷ Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / [Бойко А. М., Брич Л. П., Гришук В. К. та ін.]; за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – [4-ге вид., переробл. та доповн.]. – К.: Атіка, 2007. – 1184 с. – С. 499.
- ¹⁸ Там само. – С. 445.
- ¹⁹ Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Под общ. ред. Ю. И. Скуратова и В. М. Лебедева. – М.: Издательская группа ИНФРА-М-НОРМА, 2000. – 874 с. – С. 603.
- ²⁰ Там само. – С. 384.
- ²¹ Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Под общ. доктора юрид. наук. Председателя Верховного Суда РФ В. М. Лебедева. – [3-е изд., перераб. и доп.]. – М.: Норма, 2005. – 896 с. – С. 607.
- ²² Комментарий к Уголовному кодексу Российской Федерации / Отв. ред. А. А. Чекалин, под ред. В. Т. Томина, В. В. Сверчкова. – М., 2007. – 845 с. – С. 537.

Резюме

Стаття присвячена дослідженню об'єктивної сторони злочинів, передбачених статтями 178, 179 КК України. Здійснено огляд сучасних проблем визначення елементів об'єктивної сторони цих злочинів.

Ключові слова: кримінальне право, об'єктивна сторона, релігійні споруди та святині.

Резюме

Статья посвящена исследованию объективной стороны преступлений, предусмотренных статьями 178, 179 УК Украины. Осуществлен обзор современных проблем определения элементов объективной стороны этих преступлений.

Ключевые слова: уголовное право, объективная сторона, религиозные сооружения и святини.

Summary

Article is devoted research of the objective party of the crimes provided by articles 178, 179 of the Criminal Code of Ukraine. The review of modern problems of definition of elements of the objective party of these crimes is carried out.

Key words: criminal law, the objective party, religious constructions and relics.

Отримано 17.09.2012

П. М. ГУЛЬТАЙ

Павло Михайлович Гультай, здобувач Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

РОЛЬ ПРОКУРОРА В МЕХАНІЗМІ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАПОБІЖНИХ ЗАХОДІВ У ДОСУДОВОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України¹ (далі по тексту – новий КПК України) зумовило істотне реформування процесуального статусу прокурора у кримінальному провадженні,